

որ եկեղեցական հնութիւնները մեզանում մեծ զգուշութեամբ պահպանուին և այդ բանին յաակացուն յարմարաւոր և ապահով խորաններ, որպէս զի ապահով լինին ամեն սրբութիւն մօռացած աւազակների ակորժակից, աւազակների, որոնք տաւաքադդաբար մեր և մեր ժամանակի ծնունդն են:

ԿԸԹՈՒԼԻԿ ԵԿԵՂԵՑԻ

Արարատի ընթերցողներին արդէն յայտնի է, որ Ֆրանսիայում անցեալ տարուանից կառավարութիւնը խիստ միջոցների դիմեց միաբանական դպրոցների դէմ, շատ միաբանութիւններ, որոնք օրինական ձևով գոյութիւն չէին առել, ցրուեցան և ահագին թուով դպրոցներ փակուեցան, որոնց ուղղութիւնը վնասակար ճանաչուեց հասարակապետութեան շահերին: Թէև այս հալածանքը սկիզբ առաւ դեռ հանդուցեալ Լևոն XIII Պապի կենդանութեան ժամանակ, բայց երբէք այն չափերի չը հասաւ և այնպիսի ուր կերպարանք չը ստացաւ, ինչպէս այժմս:

Պապականութիւնը՝ բացի անսխալականութիւն հրատարակելուց, բացի պապերին Քրիստոսի փոխանորդ համարելուց երկրիս վերայ, միշտ ձգտել է անկախ և բարձր լինել աշխարհի իշխաններից և տիրել ու ստրկացնել նրանց պապական հեղինակութեան առաջ:

Կար ժամանակ, երբ պապերին յաջողուեց իրենց փառասիրութեան իրագործումը և նրանք աներկիւղ կերպով բանադրելով գերմանական, ֆրանսիական, իսպանական և այլ երկիրների թագաւորներին և իշխաններին, հարկադրում էին շտապել Հռոմ, շաբաթներով ոտաբօրիկ կանգնել Վատիկանի դռներին և երկար ապաշխարանքից ու պապի հողաթափին համբուրելուց յետոյ միայն, վերստանալ իրենց իշխանութիւնը երկրի վրայ Աստուծոյ անսխալական փոխանորդից և վերադառնալ իրենց երկիրները:

Վիսաւորապէս իշխելու տենչանքով էին յայտարարուած խաչակիրների արշաւանքները միջին դարերում, նոյն նպատակաւ սահմանուեց ինկուիզիցիան և նրա խիստ գրաքննութիւնը և Աւետարանի սպասաւորները միմիայն փառասիրութեան հա-

մար էին դարեցի ընթացքում հռիւ մզում մարդկային մարի վերածնութեան զինուորների գէմ՝ խաղողները վրայ այրելով, բանադրելով ու հերետիկոս յայտարարելով նրանց: Պապականութեան աշխարհասիրական—իշխանասիրական այդպիսի ձգտումներին առաջին ամենամեծ հարուած հասցրեց Նապոլէոն I 18-րդ դարու վերջին և տասնևիններորդի սկզբին, իսկ վերջին հարուածը տեղի ունեցաւ Իտալիայի ազատութիւնից յետոյ 19-րդ դարու առաջին կիտին, երբ պապերից խլուեց Հռովմը և նրանք իրենց Վատիկանի գերեալներ յայտարարեցին, մերժելով կառավարութեան կողմից պապական իշխանութեան համար որոշուած տարեկան միլիոնաւոր տուրքը: Այս հարուածը պապերի աշխարհային իշխանութեան գէմ էր ուղղուած: Այժմս Լուրէի նախագահութեան և Վոմբի մինիստրութեան ժամանակ պապականութիւնը հարուած է ստանում ունեցած բարոյական ազդեցութեան գէմ:

Հանգուցեալ Լեոն XIII պապը չը հաշտուելով պապական երկրի իտալական թաղաւորութեան ենթարկելու դործութեան հետ՝ կարողանում էր լաւ յարաբերութիւններ պահպանել կաթոլիկ երկիրներին հետ և թոյլ չէր տալիս, որ այդ երկիրների պետերը այցելութիւններ տային Իտալիայի թաղաւորներին Հռովմ քաղաքում և այդպիսով պապին անհաճոյ դրութեան գոյութիւնն ու օրինականութիւնը ճանաչէին: Հանգուցեալ պապը, թէև տեսնում էր Ֆրանսիայում կաթոլիկութեան գէմ մղուած հալածանքը չը հաւատացողներին և մատոնների կողմից, բայց այնուամենայնիւ լաւ յարաբերութիւն էր պահպանում կառավարութեան հետ և Ֆրանսիայի կողմից հղոր աջակցութիւն գտնում կաթոլիկ եկեղեցու շահերի պաշտպանութեան խնդրում հեռաւոր և մերձաւոր Արևելքում:

Պիոս X պապը սկզբներում աշխատում էր լաւ յարաբերութիւն պահպանել Ֆրանսիական կառավարութեան հետ նոյն իսկ այն ժամանակ, երբ պետական հիմնարկութիւններից դուրս բերին փրկչական խաչը հէնց աւագ շարաթուայ ընթացքում: Մինչդեռ այդ հանգամանքը ներկայ պապին առիթ չէր աւելցրէ բարձրացնելու այդպիսի վարժունքի գէմ, մի ուրիշ դէպք, որը աննպաստ էր նրա աշխարհասիրական ձգտումներին և օրինաւոր էր ճանաչում ու յայտարարում Իտալիայի թաղաւորների տիրապետութիւնը Հռովմ վրայ, առիթ եղաւ շատ սուր և պապականութեան համար անախորժ դէպքերի: Այս տարի երբ Ֆրանսիական հասարակապետութեան նախագահ Լուրէն այցելութեան եկաւ իտալական թաղաւորին, Պապը

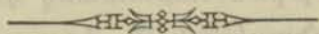
վերաւորուեց այդ հանգամանքից և իւր քարտուղարը միջոցաւ դժգոհութիւն յայտնեց Ֆրանսիական կառավարութեան ներկայացուցչին: Ֆրանսիական կառավարութիւնն էլ պարտապան չը մնաց այդպիսի քայլի դէմ և անմիջապէս յետ կանչելով Վատիկանում նշանակած Ֆրանսիական դեսպանին, Փարիզի կաթողիկէ եպիսկոպոսին (պապի ներկայացուցչին) անմիջապէս վերադարձրեց յանձնարարական բոլոր թղթերն և այդպիսով Վատիկանի և Ֆրանսիական հառաքակապետութեան յարաբերութիւնները խզուած յայտարարուեցին:

Պապը Ֆրանսիայի պաշտպանութեան և հաշտութեան մասին յոյսը կորած, այժմս պաշտպանութիւն է սրտնում բողբաջական Գերմանիայում և աշխատում է հաշտուել իտալական կառավարութեան հետ, մինչդեռ հէնց նրա պատճառով իսպոնացի Ֆրանսիական կառավարութեան հետ:

Յաւալի երևոյթ է, որ մինչև այժմս էլ եկեղեցին չը հապաղեալ Աւետարանի դժած շաւիղը և փոխանակ սիրոյ քարոզ և ընդհանուր եղբայրութիւն հաստատող կապ լինելու, մի տեղ հանդէս է դալիս իշխանասիրական ձգտումներով և ուղում է տիրել, իսկ մի ուրիշ տեղ դործիք է դառնում հզօրների ձեռքին այս կամ այն քաղաքական անարդար նպատակներին և ազդեցութեանը ծառայելու, ինչպէս որ անում է նոյն կաթողիկէ եկեղեցին յօգուտ Գերմանական՝ ազդեցութեան մերձաւոր Արևելքում:

«Osservatore Romano» թերթում հաղորդում են Պապի աւադքարտուղար Մերի—դէլ—վալի կարդինալի բացատրութիւնը Վատիկանի Ֆրանսիական դեսպան Նիդարի հետ, որի հետևանքը եղաւ—Ֆրանսիական կառավարութեան և Վատիկանի քաղաքական յարաբերութեանց ընդհատումը: Երբ նիզարը դիմեց կարդինալին՝ հարցնելով թէ արդեօք ուղիղ է ա. դահի կողմից կառավարութիւններին սւղարկած (նօտա) բողոքագրի բովանդակութիւնը լրագրեւորում հրատարակածի հետ և արդեօք ճիշտ է այն պարբերութիւնը, որ միայն խիստ յարգելի պատճառներով յետ չը կանչուեց պապական տեղապահ Փարիզից», Մերի—դէլ—վալը չը հրաժարուեց պատասխանել, այլ միայն խնդրեց, որ յիշեալ հարցերն իրեն դրաւոր տրուին՝ խօստանալով պատասխանել մէկ կամ նոյն իսկ կէս ժամ յետոյ: Բայց որովհետև դեսպանը անմիջական բանաւոր պատասխան էր խնդրում, ուստի յիշեալ բացատրութիւնը որոշ եղբակացու-

թեան չը հասցընց և նիզարը հետևեալ օրը յայտնեց, որ ինքը հրաման է ստացել Հռոմից հեռանալու և մինչև Դը—Նաւէնի գալը դեռ պանատան գործերը կը վարի քարտուղար կոմս դը Կուրսելը: Նկարագրելով գործի ընթացքը, պապական օրգանը նկատում է, որ պահանջել օտար տէրութիւններին ուղարկած (նօտայի) բողոքագրի բովանդակութիւնը միանգամայն ասպարէնի է և հակասում է դիպլոմատիական բոլոր ընդունուած սովորութիւններին, որովհետեւ կօլլէկտիւ բողոքագրի մէջ փոփոխութիւններ անելը ոչ մի օրէնքով արգելուած չէ և պապի տեղապահին վերաբերեալ պարբերութեան մէջ, որը Ֆրանսիական կառավարութեան կողմից վերաւորական համարուեց, լրագիրն ընդհակառակն նկատում է պապական աթոռի կողմից առանձին ուշադրութիւն դէպի Ֆրանսիան, որովհետեւ Վատիկանը Ֆրանսիայի դէմ այն միջոցի չը դիմեց, ինչի որ կը դիմէր ուրիշների վերաբերութեամբ:



ԳՐԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐ

Ե.

ԽԱՂԵՐԻ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄԸ

Կազմութեան նայելով՝ պէտք է տարբերել հիմնական խաղն իւր զարգացումից:

Հիմնական խաղերն են իսկապէս մի անգամից, մի բերմամբ յօրինուածները. զարգացած խաղերը ժամանակի ընթացքում առաջացած են հիմնականներից՝ իբրեւ տարրական մասերից:

Այս զարգացումը լինում է կցմամբ և աճմամբ:

Երկու հիմնական երկեակներ, որոնք իրարուց անկախ են և անջատ ևս երգում են, կցուելով իրար՝ կազմում են մի քառեակ և միասին առնւում իբրեւ մի բաղա-